

4. Пріоритети АМКУ на 2024 рік. URL: <https://amcu.gov.ua/news/amku-viznachiv-prioriteti-roboti-na-2024-rik>

5. OECD (2017). Extraterritoriality and International Cooperation in Competition Law. URL: [https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WP3\(2017\)4/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WP3(2017)4/en/pdf)

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

7. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 04.11.1950). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Науковий керівник:

Кравчук П.Ю., к.ю.н, доцент,

декан юридичного факультету Європейського університету

Нагорний О. М.,

Голова Комітету з конкуренційного права

Асоціації правників України,

Академія праці, соціальних відносин і туризму,

адвокат АО «Саєнко Харенко»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4870-6744>

e-mail: a77@ukr.net

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ОКРЕМИХ ВИДІВ НЕПРЯМИХ ОБМЕЖЕНЬ КОНКУРЕНЦІЇ

У традиційному праві конкуренції, порушення поділяють на "by object" (за ціллю) — тобто такі, що мають очевидну антиконкурентну природу, і "by effect" (за наслідками) — де вирішальним є вплив поведінки на ринок, незалежно від її наміру [1].

Сучасна економічна дійсність формує нові форми обмеження конкуренції, що не завжди мають явно виражений антиконкурентний характер, але на практиці обмежують доступ до ринку, стримують інновації та змінюють правила гри на користь окремих гравців. Йдеться про непрямі обмеження конкуренції —

приховані, побічні, або системно відтворювані механізми, які створюють конкурентні переваги для певних агентів, виключаючи інших.

Такі обмеження виникають:

через асиметрії в доступі до інфраструктури;

через вбудовані переваги для “своїх” учасників ринку;

через репутаційні механізми, які хоч і не є формально дискримінаційними, фактично працюють як фільтри;

а також через непрямий обмін, який формує стійкі інституційні зв’язки — неочевидні для зовнішнього аналізу, але визначальні в розподілі вигод [4].

У цьому контексті, підхід "by effect" набуває особливого значення. Адже він дозволяє оцінити не стільки наміри чи форму поведінки, скільки реальний вплив на конкуренцію. Саме це дає змогу розглядати непрямі обмеження в ширшому світлі, ніж це передбачено класичними нормами конкурентного законодавства.

Прикладом таких ситуацій можуть бути:

екосистеми великих цифрових платформ, які не забороняють конкурентам участі, але створюють економічні умови, що роблять таку участь не вигідною або неможливою [5, 6];

вертикальні відносини з прив’язкою (наприклад, рекомендації «на основі попередньої співпраці»), що обмежують доступ нових гравців;

або репутаційні цикли у публічних закупівлях, які автоматично віддають перевагу “перевіреному” постачальникам, не зважаючи на об’єктивну якість нових пропозицій.

Ще один важливий момент — еволюційний вимір конкуренції. У світі, де взаємодія між економічними агентами формується на основі довіри, соціального капіталу та повторюваних обмінів, непрямий обмін стає ключовим інструментом формування конкурентних позицій. І саме в таких умовах м’які механізми виключення — тобто непрямі обмеження — починають працювати як реальні бар’єри входу.

Проблема в тому, що правова доктрина часто не встигає за цими процесами. Немає чіткого понятійного апарату для опису подібних практик. Відповідно, немає і правових засобів їх регулювання. Через це антиконкурентна практика може зберігатися у “сірих зонах”, не підпадаючи під традиційну кваліфікацію. Відсутність чітких правових критеріїв кваліфікації таких обмежень спричиняє регуляторну сліпоту.

Отже, ключове завдання — інституційне оновлення методології аналізу обмежень конкуренції, яке б дозволило:

розпізнавати непрямі та системні наслідки поведінки;

оцінювати рівень конкуренції в динаміці, а не лише у статичному стані;

і головне — запровадити аналітичні моделі, здатні виявляти вплив непрямих взаємозв'язків на структуру ринку [3].

Для ефективного регулювання непрямих обмежень конкуренції потрібна інтердисциплінарна методологія, що включає інституціональну економіку, соціальну психологію та теорію ігор і систем [2].

Це дозволить створити більш справедливі умови для конкуренції, яка базується не на виключенні, а на відкритості, взаємності та прозорості. Лише так можна уникнути ситуацій, коли формально “відкрита” конкуренція перетворюється на закриту клубну гру.

Список використаних джерел

1. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. №2210-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. №12. Ст. 64

2. Frédéric Pradelles, Carlo Serrano // The Nash equilibrium And the challenge of Simultaneous-move Price-setting Spotlight on competition. Law Issue 56. September 2022, p.22

3. Стулей В.А. Ділові фінанси: Навчальний посібник, К.: Центр навчальної літератури, 2005. 593 с.

4. Regulation (EU) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj/eng>

5. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng>

6. Digital Markets, Competition and Consumers Act 2024. URL: <https://bills.parliament.uk/bills/3453>